

5. Положення про Державне казначейство України [Електронний ресурс] : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 21 груд. 2005 р. № 1232. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

6. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : закон України від 8 лип. 2010 р. № 2464-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 61. – Ст. 13.

7. Про затвердження Типового положення про Головне управління Державного казначейства України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 4 квіт. 2006 р. № 332. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0454-06>.

8. Про здійснення державних закупівель : закон України від 1 черв. 2010 р. № 2289-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 33. – Ст. 471.

9. Про затвердження Порядку обслуговування державного бюджету за видатками та операціями з надання та повернення кредитів, наданих за рахунок коштів державного бюджету [Електронний ресурс] : наказ Державного казначейства України від 25 трав. 2004 р. № 89. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0192-09>.

Надійшла до редколегії 20.04.2011

ФАЛЬКО Л. В. ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ КОНТРОЛЬНЫХ ПОЛНОМОЧИЙ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО КАЗНАЧЕЙСТВА УКРАИНЫ В СФЕРЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК

Рассмотрено правовое регулирование финансового контроля государственных закупок, осуществляемого органами Государственного казначейства Украины. Дано понятие казначейского контроля и рассмотрены особенности казначейского контроля государственных закупок.

FALKO L. THE PECULIARITIES OF CONTROL AUTHORITIES REALIZATION OF THE BODIES OF STATE TREASURY OF UKRAINE IN THE FIELD OF STATE PROCUREMENT

Legal regulation of financial control over state procurement executed by the State Treasury of Ukraine are reviewed. The concept of treasury control is given and the features of treasury control over state procurement are discussed.

УДК 347.66

М. Ф. СОЛОНЬКО,

здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

ДІЇ, ЯКІ СВДЧАТЬ ПРО ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ

Проаналізовано позиції сучасних науковців щодо порядку прийняття спадщини. Визначено недоліки в чинному цивільному законодавстві, що регулює відносини в даній сфері.

У науці та практиці цивільного права спадкування традиційно вважається одним із найбільш давніх та стабільних інститутів права будь-якої держави. З відомих причин (переважно ідеологічного характеру) зміст низки норм інституту права спадкування свого часу набув певних конкретно-історичних особливостей у колишньому СРСР, але проведена після розпаду СРСР в Україні кодифікація цивільного права характеризується загалом тим, що істотно оновлений чинний Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) [1] повернувся до основних засад спадкування, які були закладені ще римським приватним правом.

Проте, як відомо, існуючий розвиток суспільних відносин поступово змінює ті економічні відносини, які впливають на характер речових правовідносин. Різноманітність та кількість майнових правовідносин між членами суспільства нерідко зумовлює потребу в розвитку та вдосконаленні норм, що регулюють перехід прав від однієї особи до іншої як відповідні «загальні правила», так і норм спадкового права, які мають статус «спеціальних правил». У зв'язку із цим метою даної статті є визначення існуючих певних неузгодженостей у позиціях низки сучасних науковців, встановлення тих чи інших недоліків у чинному законодавстві, що стосується прийняття спадщини.

Актуальність питання про дії, які свідчать про прийняття спадщини, зумовлена насамперед станом розвитку сучасної цивілістики, існуванням інтересу багатьох науковців саме до норм спадкового права, які мають свою особливість та специфіку. Приміром, майнові права від однієї особи до іншої переходять здебільшого завдяки їх спільному волевиявленню [2, с. 20–22], тобто тут виявляється приватноправовий принцип диспозитивності, але при спадкуванні домінує волевиявлення особи, яка приймає права померлого. Проте односторонні дії, що породжують цивільно-правові наслідки, традиційно є імперативно врегульованими [3, с. 308–309]. Окрім того, змінилося ставлення законодавця до кола об'єктів цивільних прав, що можуть входити до складу спадщини (статті 1218, 1225–1232 ЦК України). У зв'язку із цим спеціальні праці сучасних науковців С. Я. Фурси, Є. І. Фурси, З. В. Ромовської, Є. О. Рябокона, В. В. Васильченко, Ю. О. Заїки тощо нерідко дискутують із працями провідних учених дорадянського і радянського періодів – Б. С. Антимонова, А. А. Бугаєвського, В. І. Серебровського, В. А. Рясенцева, Ч. Н. Азімова тощо.

Прийняття спадщини являє собою односторонній правочин, який виражає волю спадкоємців щодо прийняття спадщини після смерті спадкодавця. Такий правочин – традиційна підстава виникнення права власності у фізичних та юридичних осіб, дослідження якої в юридичній науці репрезентує низка відповідних джерел [4, с. 393–394]. Більшість сучасних учених, надаючи цивільно-правову характеристику цього правочину як зворотного [5, с. 232–233], вказували на позитивність такого явища. На нашу думку, така позиція загалом не має підстав для якихось істотних критичних зауважень. Але юридична практика в даному плані усе ж таки ставить певні питання, які потребують додаткової науково обгрунтованої відповіді. Приміром з огляду на практику нотаріусів, останні почали приймати від громадян заяви про відмову від прийняття спадщини навіть у спадкоємців із правом на обов'язкову частку [6]. У зв'язку із цим виникає суто прикладне питання: скільки разів за час, відведений для прийняття спадщини, спадкоємець може звертатися із заявою про прийняття спадщини та заявою про відмову від прийняття спадщини? Оскільки відповідної прямої заборони в законодавстві немає, цілком логічним буде висновок – скільки завгодно разів. Однак ст. 189 Інструкції «Про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» [8], передбачає, що нотаріус за місцем відкриття спадщини приймає пре-

тензії від кредиторів спадкодавця. Претензії мають бути заявлені в письмовій формі і прийняті незалежно від строку настання права вимоги. Проте не надаючи однакових можливостей кредиторам спадкоємців і спадкоємцям при заявленні прав на спадкове майно, законодавець тим самим, як бачимо, певною мірою порушує принцип юридичної рівності суб'єктів у правовідносинах.

Прийняття спадщини, за загальним правилом, здійснюється шляхом подання заяви на прийняття спадщини. Спадкоємець, який бажає прийняти спадщину, але на час відкриття спадщини не проживав постійно зі спадкодавцем, має подати до нотаріальної контори заяву про прийняття спадщини (п. 1 ст. 1268 ЦК України). Письмова заява про прийняття спадщини та відмову від неї подається спадкоємцем (якщо йому виповнилось 14 років) особисто до нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини. Якщо заява, на якій справжність підпису спадкоємця не засвідчена, надійшла поштою, вона приймається нотаріусом, відкривається спадкова справа, а спадкоємцю пропонується надіслати заяву, оформлену належним чином, або прибути особисто до нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини. Справжність підпису на таких заявах має бути нотаріально засвідченою. Не допускається прийняття нотаріусами заяв про прийняття спадщини, про відмову від неї або заяв про їх відкликання, складених від імені спадкоємців їх представниками, що діють на підставі довіреностей (ст. 207 Інструкції «Про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України»).

Існує низка відмінностей між нотаріальним і судовим захистом прав спадкоємців. Відмінності нотаріального та судового захисту прав спадкоємців насамперед полягають у суб'єктному складі осіб, що потребують захисту. Лише особисто до нотаріуса звертаються особи, що досягли 14-річного віку; неповнолітні можуть звертатися до суду лише за наявності представників. Окрім того, існує відмінність і з огляду на можливість використати інститут представництва. У нотаріальному спадковому процесі це прямо заборонено, тоді як судовий захист припускає участь у процесі представників спадкоємців.

Існує і виняток із загального правила про прийняття спадщини – прийняття спадщини особою, яка постійно проживала зі спадкодавцем. Слід зазначити, що фактичний вступ в управління або володіння спадковим майном до останнього часу вважався традиційною, а не похідною формою прийняття спадщини. Спадкоємці, які протягом не менш одного року до

часу відкриття спадщини проживали разом зі спадкодавцем однією сім'єю, мають переважне право перед іншими спадкоємцями на виділ їм у натурі предметів звичайної домашньої обстановки та вжитку в розмірі частки у спадщині, яка їм належить. Спадкоємці, які разом зі спадкодавцем були співвласниками майна, мають переважне право перед іншими спадкоємцями на виділ їм у натурі цього майна в межах їхньої частки у спадщині, якщо це не порушує інтересів інших спадкоємців, що мають істотне значення.

Подальший розвиток зазначена норма отримала в Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» [8]. Дана Постанова передбачає (п. 23): якщо постійне проживання особи зі спадкодавцем на час відкриття спадщини не підтверджено відповідними документами, у зв'язку із чим нотаріус відмовив особі в оформленні спадщини, спадкоємець має право звернутися до суду із заявою про встановлення факту постійного проживання зі спадкодавцем на час відкриття спадщини, а не про встановлення факту прийняття спадщини. Свідоцтво про право на спадщину видається за письмовою заявою спадкоємців, які прийняли спадщину в порядку, установленому цивільним законодавством. За наявності умов для одержання в нотаріальній конторі свідоцтва про право на спадщину вимоги про визнання права на спадщину судовому розглядові не підлягають. У разі відмови нотаріуса в оформленні права на спадщину особа може звернутися до суду за правилами позовного провадження. Відповідне положення Постанови знайшло відображення в конкретних судових рішеннях Верховного суду України [див., приміром: [7; 9; 10].

У даному контексті також доцільно зазначити, що той зі спадкоємців, який має право на обов'язкову частку у спадщині та проживав разом зі спадкодавцем на день його смерті, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо у визначеному законом порядку не відмовився від неї. Якщо той зі спадкоємців, хто має право на обов'язкову частку та не проживав зі спадкодавцем на день його смерті, не подав заяву про прийняття спадщини, він вважається таким, що не прийняв її.

Окремі норми регулюють прийняття спадщини малолітніми, неповнолітніми, недієздатними особами та особами, дієздатність яких обмежена. Особа, яка досягла 14-ти років, має право подати заяву про прийняття спадщини без згоди своїх батьків або піклувальника. Заяву про прийняття спадщини від імені малоліт-

ньої, недієздатної особи подають її батьки (усиновлювачі), опікун. Малолітня, неповнолітня, недієздатна особа, а також особа, цивільна дієздатність якої обмежена, вважаються такими, що прийняли спадщину, за відсутності заяви від їх імені про відмову від спадщини.

Слід зазначити, що при наданні згоди батьками на посвідчення правочинів від імені неповнолітніх осіб, відповідно до вимог ст. 32 ЦК України, зміна або припинення цивільних прав та обов'язків щодо батьків неповнолітніх не виникає. Відповідна згода батьків викладається у формі письмової заяви (п. 23 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» [8]). З огляду на порядок прийняття спадщини неповнолітніми також необхідно вказати, що набуття (надання) повної цивільної дієздатності неповнолітньою особою не є підставою для того, щоб вважати її повнолітньою. У зв'язку із цим вона має вважатися такою, що прийняла спадщину відповідно до ч. 4 ст. 1268 ЦК України. Більш детально ці питання отримали роз'яснення у листі Міністерства юстиції України від 16 липня 2009 р. № 31-32/246 «Роз'яснення щодо посвідчення згоди на вчинення окремих нотаріальних дій».

Насамкінець необхідно вказати, що передбачені нормами ЦК України порядок учинення дій, що свідчать про прийняття спадщини, відповідні підзаконні нормативні акти, акти тлумачення хоча загалом і не змінюють, але певною мірою усе ж таки ускладнюють правовідносини у сфері прийняття спадщини.

З огляду на зазначене як висновок слід наголосити на тому, що ст. 189 Інструкції «Про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» не надає кредиторам спадкоємців таких самих можливостей, що і спадкоємцям при заявленні прав на спадкове майно. Згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 7 «Про судову практику у справах про спадкування» той зі спадкоємців, який має право на обов'язкову частку у спадщині та проживав разом зі спадкодавцем на день його смерті, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо у визначеному законом порядку не відмовився від неї. Якщо той зі спадкоємців, хто має право на обов'язкову частку та не проживав зі спадкодавцем на день його смерті, не подав заяву про прийняття спадщини, він вважається таким, що не прийняв її. Проте така позиція Пленуму Верховного Суду України свідчить, що здійснене ним тлумачення відповідних норм ЦК України фактично є більш широким, ніж їх дійсний зміст.

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
2. Харитонов Є. О. Рецепція римського приватного права: теоретичні та історичні аспекти / Е. О. Харитонов. – О. : Бахва, 1997. – 288 с.
3. Цивільне право України : підручник : у 2 кн. Кн. 2 / [О. В. Дзера (кер. авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін. ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової]. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 720 с.
4. Цивільне право в Україні : курс лекцій : у 6 т. Т. 1 / [Р. Б. Шишка (кер. авт. кол.), О. Л. Зайцев, Є. О. Мічурін та ін. ; за ред. Р. Б. Шишки та В. А. Кройтора]. – Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2004. – 417 с.
5. Цивільне право України : підручник : у 2 кн. Кн. 1 / [О. В. Дзера (кер. авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін. ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової]. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 864 с.
6. Ухвала Верховного Суду України від 18 листоп. 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/6848996>.
7. Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [Електронний ресурс] : затв. наказом Міністерства юстиції України від 3 берез. 2004 р. № 20/5. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0283-04>.
8. Про судову практику у справах про спадкування [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 трав. 2008 р. № 7. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0007700-08>.
9. Заїка Ю. О. Спадкове право : навч. посіб. / Ю. О. Заїка, Є. О. Рябоконець. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 352 с.
10. Спадкове право: Нотаріат. Адвокатура. Суд : наук.-практ. посіб. [Електронний ресурс] / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, О. М. Клименко, С. Я. Рабовська, О. О. Кармоза ; за заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Фурса С. Я. ; КНТ, 2008. – 1216 с. – (Ваш радник). – Режим доступу: <http://apelyacia.org.ua/node/10780>.

Надійшла до редколегії 15.04.2011

СОЛОНЬКО М. Ф. ДЕЙСТВИЯ, СВИДЕТЕЛЬСТВУЮЩИЕ О ПРИНЯТИИ НАСЛЕДСТВА

Проанализированы позиции современных ученых относительно порядка принятия наследства. Определены недостатки действующего гражданского законодательства, регулирующего отношения в данной сфере.

SOLONKO M. ACTIONS THAT INDICATE ACCEPTANCE OF THE INHERITANCE

The positions of modern scientists concerning acceptance of the heritage are analyzed. The deficiencies in the current civil law that regulates relations in this area are detected.

УДК 347.451

О. В. КРАСНОГОР,

здобувач

*Харківського національного університету внутрішніх справ,
приватний нотаріус*

ОБТЯЖЕННЯ НЕРУХОМОГО МАЙНА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ

З'ясовано стан законодавчого регулювання обтяжень нерухомого майна та визначено шляхи його вдосконалення. Проведено аналіз сучасного законодавства, що регулює обтяження, та доктрини обтяжень. Виявлено недоліки законодавчого регулювання обтяжень нерухомого майна.

Сучасний стан законодавства є таким, що обтяження на нерухоме майно враховуються в різних реєстрах – прав власності на нерухоме майно та окремо – прав власності на земельні ділянки. Така реєстрація невиправдано «розчиняє» об'єкти нерухомого майна. Наприклад щодо садиби (ст. 381 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України) це невиправдано ускладнює правочини, встановлення відповідних речових прав та їх обтяжень. Крім того, останнім часом

прийнято нові нормативні акти у сфері регулювання обтяжень нерухомого майна. Це потребує аналізу, а також співвіднесення стану правового регулювання з існуючими теоретичними конструкціями щодо обтяжень.

Щодо останніх досліджень та публікацій, які стосувалися стану законодавчого регулювання обтяжень нерухомого майна, то слід відзначити такі. Є. О. Мічурін та І. В. Міщенко провели аналіз законодавчого регулювання